

РОЗДІЛ VIII. Соціально-економічні та духовні наслідки Другої світової війни

5. Бистрицька Е. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого Престолу з Росією та СРСР (1878–1964 pp.) : монографія / Е. Бистрицька. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 418 с.
6. Васильева О. Ю. Русская православная церковь в политике Советского государства в 1943–1948 гг. / О. Ю. Васильева. – М. : Ин-т рос. истории РАН, 2001. – 213 с. ; Васильева О. Ю. Кремль против Ватикана / О. Ю. Васильева // Новое время. – 1993. – № 30 ; Васильева О. «Тайная вечеря» / О. Васильева, П. Кнышевский // Ленинградская панорама. – 1991. – № 7.
7. Одинцов М. И. Религиозные организации в СССР накануне и в годы Великой Отечественной войны 1941–1945 гг. / М. И. Одинцов. – М. : РАГС, 1995. – 222 с. ; Одинцов М. И. Другого раза не было (О встрече И. В. Сталина с руководством Русской православной церкви) / М. Одинцов // Наука и религия. – 1989. – № 2 ; Одинцов М. И. И. В. Сталин: «Церковь может рассчитывать на всестороннюю поддержку правительства...» / М. И. Одинцов // Диспут. – 1992. – № 3.
8. Шкаровский М. В. Русская Православная Церковь при Сталине и Хрущеве (Государственно-церковные отношения в СССР в 1939–1964 гг.) / М. В. Шкаровский. – М. : Крутицкое Патриаршее Подворье, 1999. – 399 с.
9. Кнышевский П. Н. Истоки тотального шпионажа / П. Н. Кнышевский // Государственная безопасность и демократия. – 1993. – № 2.
10. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 1, д. 80.
11. Государственный архив Российской Федерации ф. 6991, оп. 2, д. 9.
12. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 1, д. 3.
13. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 1, д. 65.
14. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 1, д. 129.
15. Рар Г. (А. Ветров). Плененная церковь. Почерк развития взаимоотношений между церковью и властью СССР / Глеб Рар (А. Ветров). – Франкфурт-на-Майне : Посев, 1954. – 113 с.
16. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 1, д. 29.
17. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 2, д. 10.
18. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 1, д. 294.
19. Государственный архив Российской Федерации, ф. 6991, оп. 1, д. 295.

Вікторія Чорнописька

Ліквідація радянською владою студитського чернецтва у Східній Галичині в перші повоєнні роки

Проаналізовано особливості релігійної політики радянської влади щодо студитського чернецтва у перші повоєнні роки. Досліджено практичні заходи влади щодо ліквідації монастирів та висвітлено окремі аспекти ролі К. Шептицького у консолідації греко-католицького духовенства.

Ключові слова: Климентій Шептицький, студитське чернецтво, монастир, монахи, греко-католицька церква, радянська влада.

Чорнописька Виктория. Ликвидация советской власти студитского монашества в Восточной Галиции в первые послевоенные годы. В статье анализируются особенности религиозной политики советской власти относительно студитского монашества в первые послевоенные годы. Исследованы практические меры властей по ликвидации монастырей и освещены отдельные аспекты роли К. Шептицкого в консолидации греко-католического духовенства.

Ключевые слова: Климентий Шептицкий, студийские монашество, монастырь, монахи, греко-католическая церковь, советская власть.

Chornopyska Victoriya. Elimination of Soviet Power Studite Monasticism Eastern Galicia in the Early Postwar Years. This article analyzes the features of the religious policy of the Soviet authorities to Studite monks in the early postwar years, explored practical measures to eliminate government monasteries and highlights some aspects of the role K. Sheptytskoho in consolidation of the Greek Catholic clergy.

Key words: Clement Sheptytsky, Studite monk, monastery, monks, Greek-Catholic Church, the Soviet authorities.

Після закінчення Другої світової війни у Східній Галичині відбуваються трансформації релігійної сфери, вектор яких позначений чіткою регуляцією державно-політичних структур. Ідеологія радянської влади, що претендувала на абсолютну істину, прагнула до абсолютної влади. Це безпосередньо стосувалося і церкви, у якій штучно насаджувалися соціалістичні принципи засобами

грубого тиску, диктату та насильства. Вироблення і прийняття концепції державної політики відобразалося на практичних відносинах між державою і досліджуваною нами церковною інституцією – студитським чином.

Архівні матеріали свідчать про те, що встановлення радянської влади у Східній Галичині означав для греко-католицької церкви (ГКЦ) початок масових депортацій, ув'язнення, розстрілів, катувань, конфіскації майна, нищення пам'яток культури, руйнування національних святинь.

Авторка поставила за **мету** проаналізувати ліквідацію радянською владою студитського чернецтва у Східній Галичині в перші повоєнні роки.

Об'єкт дослідження – соціально-політичні, національно-культурні та релігійно-церковні процеси у Східній Галичині досліджуваного періоду.

Предмет дослідження – ліквідація студитського чернецтва в контексті радянської політики у перші повоєнні роки.

Досліджувана нами наукова проблематика в основному обмежується науково-популярними монографіями І. Мицька [13], М. Пишковича [16], Й. Дачкевича [3] та інших дослідників, які доволі узагальнено аналізують ліквідацію студитського чернецтва у перші повоєнні роки. Важливим науково-інформаційним джерелом до вивчення досліджуваної проблеми є збірник Володимира Сергійчука «Нескорена церква» [17] та монографія Б. Боцюрківа «Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939–1950)» [2].

Особливої уваги в дослідженій темі заслуговують архівні документи радянських центральних та місцевих органів влади, що переважно містяться у Державному архіві Служби безпеки України (м. Київ) у фондах 71 і 73, в якому зберігається особиста справа архимандрита студитів Климентія Шептицького. Слід зазначити, що авторка вперше ввела у науковий обіг документи процесуального та біографічного характеру Климентія Шептицького.

У березні 1946 р. на Львівському соборі силовим методом проведено насильницьку ліквідацію греко-католицької церкви. Радянська влада визнала правочинними рішення собору, всупереч конституційному положенню про відокремлення держави від церкви. Підводячи підсумки роботи собору, організатори оголосили, що більшість уніатських священників «навернулися» до православ'я. Духовенство, яке не підтримало положень собору і виконувало надалі душпастирські обов'язки, з погляду судочинства, порушувало закон, оскільки це були служителі забороненої релігійної організації [2, 165].

Незважаючи на складність ситуації, архимандрит студитів К. Шептицький перебрав на себе роль духовного лідера та організатора і розпочав посилену роботу серед опозиційного духовенства з метою його активізації у протистоянні «воз'єднанню» [6, арк. 21]. Архимандрит організовував зустрічі священників, які відбувалися традиційно щочетверга, пріоритетним завданням яких було налаштування священників утриматися від приєднання до ініціативної групи. Оцінку його організаційній роботі дала радянська влада, наголошуючи на тому, що він продовжував підтримувати зв'язки з противниками православ'я і гуртував навколо себе реакційне духовенство з метою спротиву переходу в православ'я [7, арк. 260].

К. Шептицький зустрічався також із настоятелями чернечих чинів – отців василіян та редemptористів. Упродовж бесід було вирішено рішуче протистояти натиску влади, розвивати національно-релігійні пріоритети, що суперечило політиці національного нівелювання в рамках СРСР [1, 41]. Місійна діяльність архимандрита Климентія принесла позитивний результат. На православ'я погодилося перейти лише три особи із 947 греко-католицьких ченців і черниць, взятих на облік станом на 15 лютого 1946 р. [11, 32].

Нормативно-правові документи радянської влади також містять інформацію про те, що основними противниками ініціативної групи були ієромонахи – студити, василіяни та редemptористи [18, арк. 160]. Відповідно, вони стали об'єктом особливої уваги з боку православного церковного уряду, уповноважених Рад у справах релігійних культів (РСРК) та у справах Російської православної церкви (РПЦ), представників інших органів влади і, зокрема, Надзвичайного комітету внутрішніх справ (НКВС).

Радянським керівництвом було прийнято рішення основний удар скеровувати на уніатське чернецтво, яке із нечисленними спільниками категорично відмовлялося переходити на православ'я. Розуміючи делікатність справи, нарком держбезпеки вважав за доцільне працювати таким чином, щоб виявити їхню підпільну антирадянську діяльність, зв'язки з українськими націоналістами, і

лише у крайніх випадках інкримінувати релігійні звинувачування [2, 168]. Це зумовлювалося тим, що відкрита релігійна дискредитація приведе до протестів у суспільстві, критики з боку європейського суспільства, а відтак негативно позначиться на розвитку «об'єднавчого» руху.

Слід зауважити, що вже перший наступ радянської влади на студитське чернецтво був здійснений у 1944 р., коли було націоналізовано велике монастирське господарство Унівської лаври. Другим фактом наступу стало те, що наприкінці цього року, за свідченнями сучасників, в карпатському селі біля церкви безпідставно був розстріляний радянським солдатами студитський ієромонах Рафаїл Хомин, капелан УПА [13, 103]. Звичайно, це викликало закономірний спротив монахів, загострило їхню недовіру до правлячої влади та давало підстави вважати, що розпочато політичний тиск на знищення будь-яких чернечих елементів.

Своєрідним сигналом початку масових репресій проти монахів став арешт 11 жовтня 1945 р. ново-призначеного ігумена Унівської лаври Йосифа (Іван) Шестюка на десять років виправно-трудових робіт. Підставою засудження стало контактування студитів з ОУН та УПА, які ворожо працювали проти радянської влади [2, 119]. Незадовго, за «посібництво в антирадянській діяльності» заарештовано ієромонаха Кипріяна Шульгіна терміном на сім років виправно-трудових робіт та монаха Луку з призначенням десяти років виправно-трудових робіт [16, 91]. Як бачимо під звинувачуваннями ченців було підведено політичну основу: антирадянська діяльність, вороже ставлення до Радянського Союзу, співпраця з націоналістичними рухами.

Іншим популярним звинувачуванням проти духовного кліру, була активна робота проти переходу на православ'я. Зокрема, цього ж року за те, що «активно виступав проти возз'єднання уніатської церкви з православною» та лікував повстанців до відповідальності був притягнений монах Віталій (Володимир) Матковський [2, 120]. За аналогічною статтею, неодноразово викликали на допити до Львівського облвиконкому ієромонаха Германа (Григорія) Будзинського, якого за відмову переходу до православної церкви арештували. Судовий процес над монахами-студитами тривав упродовж року і закінчився ув'язненням о. Германа на десять років виправно-трудових робіт з конфіскацією майна, а брата Віталія – на сім років, які він відбував у Воркуті. Таким чином, кількість репресованих швидкими темпами зростала [16, 92].

Відрапортувавши Москві про засудження вороже налаштованих священиків, радянська влада розпочала акцію закриття чоловічих та жіночих монастирів та ліквідації усіх греко-католицьких чернечих чинів, які, на їхню думку, були осередками унії та антирадянської політики. Враховуючи той факт, що одночасне закриття усіх монастирів викличе небажаний результат серед віруючих та масовий протест монахів, було заплановано їх провести в два етапи.

Як свідчить аналіз документальної бази, на першому етапі повинні були закрити невеликі обителі, ченців перевести в існуючі монастирі, а монастирські приміщення передати відповідним державним органам для використання їх під культурно-просвітні установи, лікарні, будинки пристарілих і т. п. Під час другого етапу планували закрити усі греко-католицькі монастирі та ліквідувати чернечі чини [17].

Одним з найперших ліквідованих радянською владою був студитський монастир св. Івана Хрестителя у Зарваниці на Теребовлянщині. У ньому проживало до 20 монахів, які утримували велике господарство та душпастирювали серед місцевого населення та чималої кількості паломників, які приходили до чудотворного місця. У 1946 р. радянська влада зруйнувала каплицю, монастир закрили, монахів пересилили до Унева, а приміщення перетворили на промкомбінат [16, 95]. Можемо зробити висновок, що закриття монастиря ретельно готувалося, адже воно супроводжувалося проведенням комплексу різноманітних заходів з використанням великих людських і матеріальних ресурсів.

Цього ж року радянська влада закрила студитський монастир св. Іллі у Дорі Яремченського повіту, причиною стало те, що ченці категорично відмовилися від пропозиції перейти на російське православ'я. Напередодні закриття обителі, монахи встигли роздати частину майна бідним, іншу конфіскували, ченців відправили до Унівського монастиря, а церкву облаштували на музей атеїзму [15, 31, 38]. Проте, у 1947 р. монахи-студити повернулися назад у Дору, і, незважаючи на заборону силових структур, погрози та фізичної розправи активну підпільну душпастирську працю, гуртуючи навколо себе вірних [15, 32]. Неодноразово за таку відповільність притягувався до кримінальної діяльності ієромонах Порфирій (Павло) Чучман, який завжди з гумором відповідав на свій арешт: «Їду на курорт» [15, 45].

За таким сценарієм з активною участю правоохоронних органів були ліквідовані Львівські монастирі – Свято-Іванівська лавра була перетворена на будинок реставраторів, а Студіон, спаливши цінну

бібліотеку та експонати іконописного мистецтва, передали лікарні [6, 96]. Проти усіх монахів проведено операцію з виселення за антирадянську діяльність, тому ченці вимушено пішли у підпілля. Пізніше, декілька монахів повернулися до своїх Львівських обителів, працевлаштувавшись у них звичайними робітниками, а значна частина переселилася до Унева [3, 180].

Зауважмо, що при закритті кожного монастиря надзвичайно велика увага приділялася оперативності. Установи, які переселялися на монастирські території, повинні були бути готовими до освоєння приміщень у день евакуації ченців чи черниць. Часто в кінці дня переселення монахів на приміщеннях колишніх монастирів були вивішені відповідні вивіски, а самі приміщення освоєні.

Нестабільна політична ситуація не сприяла налагодженню нормальної життєдіяльності монахів. За таких умов монахи не мали можливості вести організоване монаше життя, тому архимандрит Климентій докладав багато зусиль, щоб консолідувати своїх ченців та духовенство навколо Унівської Лаври, підтримував їх та організовував підпільне життя церкви. Як бачимо, своєю діяльністю К. Шептицький заперечив основну причину появи Ініціативної групи, як зазначали вони, що «наша церква опинилася без власті та дезорганізації», тим більше, що він був назначений Й. Сліпим адміністратором ГКЦ у разі його арешту [17, 23].

З метою припинити його антирадянську діяльність та позбавити ГКЦ остаточно керівника, 5 червня 1947 р. Климентія Шептицького було заарештовано в Унівській лаврі під час молитви в келії [8, арк. 8]. Очевидно, щоб залякати монахів та мешканців села його везли на відкритій вантажівці, між двома солдатами з демонстративно наставленою зброєю. Архимандрит зміг тільки вклонитися людям, які стояли біля своїх домівок, та поблагословити село [13, 104].

Підставами для його арешту, стали одержані управлінням МДБ дані про його «ворожу радянському ладові» як організаційну, так і безпосередню діяльність у період до 1938 року, під час німецької окупації Галичини та після 1944 р. Зокрема, урочиста зустріч німецьких окупантів, співпраця з Ватиканом, зв'язки з керівниками підпільних структур ОУН–УПА, видавнича діяльність очолюваних архимандритом Шептицьким студитських монастирів, пов'язана з друком «ідейно-ворожої» літератури, яку найбільш повно, на думку слідчого МДБ, відображали цитати «Пам'ятки з Унева», виданої у 1937 р., у якій зокрема говорилося, що «кровожерлива більшовицька Москва надумала знищити церкву і ім'я Бога на всій земній кулі...» [9, арк. 7]. Слідчі НКДБ зробили так, що в обвинувальному висновку навіть згадки не було про суто церковні справи. Архимандриту інкримінували злочини винятково політичного характеру.

27 червня 1947 р. згідно з розпорядженням органів держбезпеки УРСР за № 3/4/1571 (від 26 червня 1947 р.) о. Климентія перевели до Києва у внутрішню в'язницю МДБ УРСР [10, арк. 184]. Саме тут найбільше знущалися над 78-річним чоловіком. Про це свідчать виклики на нічні допити, що зберігаються в особовій справі К. Шептицького за № 3103 в інформаційному центрі УВСД Володимирської в'язниці [1, 41].

Усі труднощі в'язничного життя – нічні допити, шантаж, залякування, переведення з одного місця на інше – архимандрит переносив так, як вимагала цього церковна догматика. Ухвалою особливої наради при МДБ СРСР від 28 лютого 1948 р. Шептицький Климентій Іванович, 1869 р. н. засуджений до 8 років виправно-трудоих таборів з конфіскацією майна на основі статей 54-1А, 54-11 Кримінального Кодексу УРСР [10, арк. 187]. Після оголошення вироку, архимандрита відправили до Москви, опісля – у Володимирську в'язницю [1, 41].

З архівних документів стало очевидним те, що більшу частину свого перебування у в'язниці о. Климентій провів у медичному корпусі. На заявах, із проханнями дозволити відвідати ігумена, завжди стоїть одна відповідь: «Отказать». Його особиста справа була за № 751, однак який номер мав ігумен невідомо.

Помер о. Климентій Шептицький 1 травня 1951 року о 21 год 30 хв у Володимирській в'язниці. Урядовий вісник апостольського візитатора українців у Західній Європі – перший часопис, який сповістив про це, наголосивши на «богоугодному житті на засланні...» [14, 46].

Студити відверто продовжували протестувати проти насильницького навернення до православ'я, акції масових арештів духовенства, яка зачепила їх особисто. Зокрема, 27 грудня 1947 р. був засуджений на десять років виправно-трудоих робіт ієромонах Даниїл Тимчина, незважаючи на те, що він був під зміненим прізвиськом «Срешкович» [16, 92]. Можна сміливо припустити, що динаміка арештів монахів була набагато більшою, однак зміна імен під час монашого постригу та під впливом політичної ситуації, складає певні труднощі та вимагає більш детального вивчення проблеми.

Упродовж 1949–1950 рр. «за сприяння ОУН» ув'язнено на десять років виправно-трудових робіт студитів Варлаама Білинця, Гедеона Сироїда (відіслали до Камсамольська-на-Амурі) та Тита Процюка, якого у 1950 р. відіслали у м. Болей Читинської області. У січні 1950 р. заарештовано ієромонаха Вікентія Вовчика за те, що він виконував функції душпастиря у с. Ялинкуватиму на Львівщині та засуджено на двадцять п'ять років [16, 92–93]. Незважаючи на масштабні заходи, включаючи насильницькі методи, жоден із монахів-студитів не перейшов на православ'я [13, 106].

Слід зауважити, що радянська влада не обмежувалася тільки допитами, арештами, ув'язненнями, але вдавалася також до більш радикальних методів. Зокрема, у 1944 р. був розстріляний ієромонах Мартин Мартинюк. У стінах КДБ 5 березня 1946 р. «від гострої серцевої недостатності» помер монах-студит Вісаріон Лепкий. За свідченнями в'язничного лікаря, в останній період життя, внаслідок постійних допитів та тортур, монах не міг самовільно пересуватися, тому допити проводили безпосередньо у камері. Незадовго, 14 березня 1950 р. у м. Сколе за загадкових обставин помер ієромонах Сава Савицький, якого перед смертю часто викликали на тривалі допити у державні органи [16, 92].

Після здійснення примусового «возз'єднання» з РПЦ Мукачівської греко-католицької єпархії на Закарпатті (1949 р.), республіканський уповноважений РСРК П. Вільховий, за погодженням з М. Хрущовим, поставив нове завдання своїм підлеглим «протягом першого півріччя 1950 р. ліквідувати всі греко-католицькі монастирі». На початок березня 1950 р. в Східній Галичині залишилося 7 діючих чоловічих та жіночих монастирів, з них 1 – студитський в Уневі, в якому проживало 81 ченців [19, арк. 103]. Особлива увага радянської влади акцентувалася на швидкому закритті Унівської Лаври, виконання цього рішення взяв під особистий контроль П. Вільховий [19, арк. 97].

Чиновники аргументували свою позицію двома важливими чинниками. По-перше, це найбільший уніатський чоловічий монастир за чисельністю, у якому нараховується 81 монахів [17, 218]. По-друге, він «являється осередком консолідації національно-релігійного духовенства, яке складається із числа найбільше ортодоксальних уніатів, ворожо налаштованих до будь-яких заходів радянської влади» [19, арк. 97].

7 вересня 1950 р. радянською владою за відпрацьованою схемою було ліквідовано Святоуспенську Унівську Лавру, а на базі монастирських приміщень тимчасово відкрили будинок для людей похилого віку з майбутньою перспективою перетворити його на пансіонат для психічнохворих жінок. Згідно з положеннями постанови, виконавчі органи конфіскували й націоналізували монастирське майно та поділили монахів на групи: молодих монахів передбачалося призвати до військової служби; старших та хворих помістили у новоствореному будинку пристарілих; високваліфікованих працівників-ченців повинні були працевлаштувати у технічній сфері, із суворою заборорою працювати у закладах освіти та культури; інших вивезли із монастиря [2, 171]. Такий крок радянської влади став великом шоком для вивезених монахів, яких залишили без жодних засобів існування, в результаті цього два студити Методій Наконечний та Мануїл Баран збожеволіли [16, 91].

Ліквідований адміністративним шляхом Унівський монастир, канонічно продовжував нелегально існувати. Студити, які з різних причин проживали в інтернаті, намагалися зберігати монаші правила, чернечу спільноту та вести господарство, щоб таки чином зберегти обитель від знищення. Підопічними будинку інвалідів стали хворі, монахи похилого віку, зокрема, вісімдесятирічний Йосафат Ковальчук, сімдесятишестирічний Юстин Потюк та шістдесятисемирічний Макарій Лисак, незважаючи на свій вік вони залишилися вірними монашим правилам [16, 94].

Заради стратегічного результату, потреби повної акумуляції зусиль для збереження студитського чину, частина монахів (20 осіб) працевлаштувалася на різні професії у цьому соціальному закладі: студит Маркел Подільський, доглядав за виноградником, який він особисто посадив; Пантелеймон Гарболінський, незважаючи на те, що був незрячим разом з іншими ченцями Миколою Вовчиком та Андрієм Дрімайликом займалися заготівлею дров для опалення будинку; сторожем працював Спиродон Ківань; брат Доротей Панчишин виконував функції керівника підсобного господарства; кухарем працював монах Венедикт Левицький; бухгалтерію дому інвалідів вів Амвросій Шляхтянчин [13, 109]. Монахи продемонстрували важливість у їхньому житті чернечих принципів, і поступившись, можливо, власним амбіціям, залишилися жити у будинку інвалідів.

Цікавим є те, що чернець Георгій Олійник у приміщенні мав свою майстерню годинників, його послугами користувалися не лише підопічні інтернату та місцеві мешканці, але й партійні керівники. Із числа студитських монахів в інтернаті працювали також Петро Волошин, який був відомим у краї рільником, а ченця Давида Когута було призначено комірником інтернату. Окрім цього, він нелегально доглядав монастирський цвинтар, хоронив монахів і встановлював на могилах залізні хрести та таблички, адже

дуже часто ченці відчуваючи смерть поверталися назад до Унева [16, 95]. Як бачимо, кризові обставини, в котрих опинилися студити, після ліквідації лаври, продемонстрували можливість консолідації зусиль, проте на той час мова йшла вже не про розбудову чернецтва, а про його виживання.

Крім того, враховуючи режим суворої таємності, в якому діяла студитська спільнота в Уневі, ченці постійно підтримували зв'язки з тими ієромонахами, які залишили лавру та продовжували діяти підпільно. Священники-студити часто приїжджали до Унева, щоб найперше задовольнити духовні потреби ченців, а відтак відвідати чудотворне місце та рідну обитель. Зокрема, вони налагодили тісний зв'язок з майбутнім архимандритом Юрієм Макаром, який проживав у Перемишлянах, вони часто приходили до нього на літургію та з метою отримання святого причастя для тих братів, які залишалися в інтернаті [13, 110].

Радянська влада намагалася всіма способами знищити пам'ять соціуму про відому Святоуспенську Унівську лавру і навіть з цією метою перейменувала село Унів на Міжгір'я [13, 108]. Чудотворне джерело накрили цементними плитами, надгробний пам'ятник В. Лагодовському перенесли в Олеський замок, велику рідкісну наукову бібліотеку та іконостас спалили, ціннісні раритети конфіскували, фрески у церкві замальовували і перетворили її на клуб [16, 94].

Таким чином, політика радянської влади щодо студитського чернецтва з різним ступенем динаміки у 1945–1950 рр. була спрямована на його ліквідацію. Ми можемо виділити три етапи наступу радянської влади на студитські монастирі в Східній Галичині під час антицерковної кампанії:

1) підготовча фаза (1945 р.), коли влада збирала статистичні відомості та формувала фундамент для кампанії ліквідації чернецтва;

2) злиття монастирів (1946–1947 рр.), коли шляхом переселення ченців до Унівської лаври забиралися державою звільнені монастирські споруди;

3) ліквідація (1949–1950 рр.), коли використовуючи доступні засоби тиску, радянська влада арештувала значну частину монахів, а Святоуспенську Унівську лавру – закрила останній студитський монастир.

Однак в умовах тоталітарного режиму студитське чернецтво зуміло зберегти ідейно-організаційну згуртованість і виховало не одне покоління патріотично налаштованого духовенства. Після легалізації УГКЦ студитський чин повністю відновив свої монастирі воєнного періоду.

Список використаних джерел та літератури

1. Баб'як А. Нові українські мученики ХХ ст. / Андрій Баб'як. – Рим, 1990. – 180 с.
2. Боцюрків Б. Українська Греко-Католицька Церква і Радянська держава (1939–1950) / Богдан Боцюрків. – Львів : Вид-во Укр. католицького ун-ту, 2005. – 268 с.
3. Дачкевич Й. Святий Теодор, ісповідник, ігумен студитський, і монастирі Студитського Уставу в Україні / Йосиф Дачкевич. – Львів : Свічадо, 2006. – 186 с. – (Логос 1).
4. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБ України), ф. 71, акт 9, спр. 61, арк. 1–9.
5. ГДА СБ України, ф. 71, акт 8, спр. 63, арк. 9.
6. ГДА СБ України, ф. 71, спр. С–9113, т. 23, арк. 20–24.
7. ГДА СБ України, ф. 16, оп. 7, спр. 4, т. 4, арк. 254–267.
8. ГДА СБ України, ф. 73, оп. 6, спр. 74978, т. 1, арк. 8.
9. ГДА СБ України, ф. 73, оп. 6, спр. 74978, т. 1, арк. 7.
10. ГДА СБ України, ф. 73, оп. 6, спр. 74978, т. 1, арк. 184–187.
11. Ліквідація УГКЦ (1939–1946). Документи радянських органів державної безпеки : в 2 т. – К. : ПП Сергійчук М. І., 2006. – Т. 1. – 920 с.
12. Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / Василь Марчук. – Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 464 с.
13. Мицько І. Святоуспенська Лавра в Уневі (кінець ХІІІ ст. – кінець ХХ ст.) / Ігор Мицько. – Львів : Свічадо, 1998. – 328 с. ; іл.
14. Отець Климентій граф Шептицький // Урядовий вісник Апостольського візитатора українців у Західній Європі. – 1955. – № 22. – С. 46.
15. Приліп О. Старець з Дори / Олександр Приліп. – Львів : Свічадо, 2010. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – 112 с.
16. Пишкович М. Історія Свято-Успенської Унівської Лаври та студитського монашества / ієродиякон Мануїл Пишкович. – Львів : Свічадо, 2005. – 172 с.
17. Сергійчук В. Нескорена церква. Подвижництво греко-католиків України в боротьбі за віру і державу / Володимир Сергійчук. – К. : Дніпро, 2001. – 492 с.
18. Центральний державний архів громадських організацій України (далі – ЦДАГОУ), ф. 23, спр. 1648, арк. 155а–175.
19. ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 24, спр. 12, арк. 96–105.